

Enver ile Talat nasıl kaçtı

Posted on 18/11/2021

1918'in Kasım 2/3 gecesi İttihat ve Terakki diktatörlüğünün ileri gelenleri eski sadrazam Talat Paşa, eski harbiye nazırı Enver Paşa, Cemal Paşa, eski valilerden Bahattin Şakir ve Doktor Nazım Beyler, polis müdürleri Bedri ve Azmi Beyler bir gemi ile Odessa'ya kaçtılar.

Savaşın kaybedildiğinin kesinleşmesi üzerine Talat Paşa hükümeti 8 Ekimde istifa etmiş, yerine 'partilerüstü' İzzet Paşa hükümeti getirilmişti. 30 Ekim'de Osmanlı devletinin teslimi anlamına gelen Mondros ateşkesi imzalandı. Liderlerin kaçışı ülkede büyük tepki doğurduğu için İzzet Paşa hükümeti beş gün sonra istifa etmek zorunda kaldı.

Kaçakların 2 Kasım günü Boğaziçi'nde Sait Halim Paşa'nın Yeniköy'deki (sonradan kumarhane olan) yalısında bir araya geldikleri, yalının bacasından bütün bir gün ve gece boyunca yakılan evrakların dumanının çıktığı anlatılır.

Dönemin en parlak genç yazarlarından Refik Halit Karay'ın Efendiler Nereye başlıklı yazısı 5 Kasım'da Zaman gazetesinde yayınlandı. Türkçe polemik sanatının başyapıtlarındandır:

EFENDİLER NEREYE

"ZİYAFET BITTİ, FAKAT AĞZİNİZİ SILMEDEN, ELİNİZİ YIKAMADAN,
BİR DE ACI KAHVEMİZİ İÇMEDEN EFENDİLER NEREYE?"

Yaz başlangıcında sırtı karnına yapışmış, sarı, sıska, cansız birtakım tahta kuruları çıkar, iğne gibi vücudumuza batarlar, derimizi haşlarlar, kanımızı emerler, sonra sabaha karşı etli,

canlı, iri yarı şuraya buraya kaçarlar... Galiba şafak attı, güneş doğuyor; tahta kuruları nereye?

Ücra dağ başlarında gözleri ateşli, dişleri keskin, tüyleri dimdik aç kurtlar vardır. Köpeksiz sürülere dalarlar, boyunları kaparlar, etrafa kan, kemik saçıp mideleri dolu inlerine kaçarlar. Galiba çoban görüldü, köpekler hırlıyor; tok kurtlar nereye?

Kedisiz evlerde fareler vardır; kilerlere girerler, dolapları delerler, şunu, bunu kemirip, sağa sola koşuşup baş köşede gezerler, bir pıtırta olunca deliklere girerler... Galiba koku aldınız, kedi geliyor; koca fareler nereye?

Dul annelerin haylaz çocukları vardır; sandıkları kırarlar, paraları çalarlar, bohçaları aşırıp Yahudi'ye satarlar ve sonra korkup sokak sokak kaçarlar... Galiba foyanız meydana çıktı, yakanız ele geçecek, ziyankâr evlatlar nereye?

Vurdular, kırdılar; yaktılar, yıktılar; astılar, kestiler; kastılar, kavurdular; nihayet leşimizi meydanlara sererek yılan gibi kaçtılar; memlekete düşmanları sokarak üstümüzden astılar...

Eli sopalı, beli palalı, gözü kanlı paşalar damdan dama nereye?

O zamanlar kalemler kırık, gözler yumuk, boyunlar eğili, ağızlar kilitliydi. "Gel!" diyordunuz, halk karnını yerde sürüyerek ezile-büzüle koşuyor, ayaklarınızın altına sokulup tir tir titriyordu. "Git!" diyordunuz, kapıya kendini zor atıyor, merdivenleri dörder dörder atlayarak canını güç kurtarıyordu. Siz nazır değildiniz, derebeyliği yaptınız... Siz amir olmadınız, sergerdelik ettiniz... Siz valilik yapmadınız, asesbaşılık ettiniz... Efelere taş çıkardınız; zorbalara parmak ısırttınız; Çakıcı'ya rahmet okuttunuz. Kabakçı'yı gölgede bıraktınız... Biraz daha geçseydi evliya diye Patrona'lara türbe kurup başlarında kandil yakacaktık; "Muslî"leri [?] kahraman bilip namlarına heykel dikecektik, "Sakallı"lara can

verip mevkilere geçirecektik.

“As!” deyince sıra sıra darağaçları kurulur, “Yak!” deyince alev alev meşaleler tutuşur, “Bas!” deyince tabur tabur jandarmalar üşüşürdü... Elinizde zindan anahtarları, belinizde idam ipleri, sırtınızda darağaçları vilâyet vilâyet dolaştınız; Ali’ye çattınız, Veli’ye bastınız, Ahmed’i kastınız, Mehmed’i kavurdunuz; beş senedir her tarafta kargalara insan leşinden öbek öbek ziyafetler çektiniz; akbabaları çocuk ölüsü ile besleyip kartalları artık adam etinden tiksindirdiniz...

Muhelif mi? Al aşığı... Muharrir mi? Vur başına... Türk mü? Sür ölüme... Rum mu? İşte parasını... Ermeni mi? Kes kafasını... Arap mı? Çek ipe... Kadın mı? Gönder eve... Haydut mu? Buyurun köşeye... Külhanbeyi mi? Gelsin yanıma... Yahudi mi? Sor fikrini... Kalan kimseye at sopayı... Paraları koy cebine, işte sizin programınız bu!

Hani Karagöz’de “Kanlı Nigâr” oyunu vardır, “Urun kızlar kol demirini!” derler de kapılar kapanır, avane üşüşüp anadan doğma soyarak misafiri çırılçıplak dışarıya fırlatır... İşte siz böyle yaptınız, boğazları kapatıp içeride keyfinize gidene işlediniz, kimimizi soydunuz, kimimizi vurdunuz.

“Açılır besmeleyle her sabah dükkanımız/ Celladbaşı Kara Ali pîrimiz üstadımız” levhasını başınızın ucuna asıp palalarla sopalarla işe giriştiniz; sürülerle insanları dağ başlarına götürüp satırlardan geçirdiniz, babaları, evlâtları yoktan yere harcayarak Anadolu içerisinde dul kadından, yoksul yetimden başkasını bırakmadınız. Ne oluyordunuz? Bu kanlı işgüzarlıklar, bu canavar akını, bu fitne ve fesat siyaseti ne fayda verecekti? Ne kazanacaktık? Dünyayı mı alacak, Mısır’a sultan mı olacak, Hind’e şah mı gidecektik?

Sizin sadrazamlıkla, seraskerlikle, nazırlıkla gözleriniz doymamıştı, a padişah heveslileri... Şam’da, Halep’te az daha namınıza hutbe okutup, isminize sikke kestirecektiniz... Yiğitlik sizde, kahramanlık sizde, avurt zavurt sizde, caka tavır, hepsi sizdeydi... Şimdi böyle sinsî

sansar gibi tavandan tavana nereye?

Evet, nereye gidiyorlar? Mahalle kahvesinden bir adımda sadarete, meyhane peykesinden bir basışta nezarete, tulumbacı koğuşundan bir hamlede vilâyete eren bu türediler nereye gidiyorlar? Kendileri kürklere büründüler, milletin derisini soydular. Kasalarına altın doldurdular, bizim cebimize kâğıt tıktılar; halk seril-sefil cami avlularında yatarken çiftlikler aldılar, kâşaneler yaptırdılar. Açlıktan ölenlerin lokmasını ağzından çalarak haspalara ziyafet çektiler; susuzluktan bunalanların destisini aşırıp havuzlarını doldurdular, içinde kayık yüzdürdüler... Han, hamam yıktılar, darağaçları kurdular; hanümanlar söndürüp memleketler yaktılar; yağ aldılar, bal sattılar, yün çaldılar, pamuk attılar... Ne çocuk dediler ne ihtiyar; ne padişah tanıdılar ne nizam; ne merhamet bildiler ne insaf... Halk açlıktan sokaklarda pösteği kemirirken onlar konaklarında bülbül beyni yediler, kuş sütü içtiler... Anamıza sövdüler, babamızı dövdüler, tırnaklarımızı söktüler, hülâsa bacağından yakalayıp bu devleti yerden yere vurdular, paçavraya çevirdiler.

İşte milleti büsbütün öldürdüklerinden emin olsunlar; zira damarlarımızda bir damla kan, kollarımızda bir zerre kuvvet kalmış olsaydı yakalarından yapışır öcümüzü alırdık... Halbuki kollarını sallaya sallaya, yüzümüze tüküre tüküre gittiler...

Aşkolsun! At da size yaraşır, meydan da... Bizde bu ölü kan, sizde o yaman surat olduktan sonra bir gün olur yine gelirsiniz. Eteklerinizi öptürüp ciğerlerimizi söndürürsünüz. Biz size: "Kırk katır mı, kırk satır mı?" diye soramadık; yarın sizin bize: - "Ölümlerden ölüm beğen!" demek artık hakkınızdır. Layıkımız olan paşalar! Topumuzun kafasını bir kılıçta çıkarmadan nereye?

Kaynak: <https://nisanyan.substack.com>